

Bugün Ankara denilince ilk olarak aklımıza Hacı Bayram Veli Hazretleri gelir. Bunun sebebi bu zatın maneviyat dünyasına bıraktığı büyük izlerdir. Bu yazımızda Ankara'nın sembolü olan ama aynı zamanda bir gönül sultanı olan bu büyük zata tanıtıma çalışacağız. 1340 yıllarında dünyaya geldiği tahmin edilen Hacı Bayram Veli Hazretleri 1430 yılında vefat etmiştir.1 Hacı Bayram Veli'nin esas adı Numan'dır. Ona bayram adını Somuncu Baba ismiyle bilinen şeyhi Hamid-i Veli Hazretleri vermiştir. Şeyhi ile ilk defa karşılaştığında Kurban Bayramı olduğundan Şeyh Ebu Hamid Hazretleri ona 'Bayram' adını vermiştir.2 Hacı Bayram Veli Hazretleri 45 yaşında iken tasavvuf yoluna girene kadar müderrislikle meşgul olmuştur.3 O vakte kadar Kara Medrese'deki görevine yaklaşık yirmi yıldan beri devam etmiştir. O sırada ünlü eski müderrislerden Kayserili Ebu Hamidüddin Hazretleri, Kuzey İran'dan dönmüş irşad faaliyetleri ile meşguldür. Bu ünlü şeyh, fazilet sahibi Ankaralı müderris Numan Efendi'yi tanımakta ve onu takdir etmektedir.

Numan Efendi'deki temiz özün farkına varan Ebu Hamid Hazretleri, onun kendisine gelmesini beklemeden, halifesi Şücaeddin Karamanî Hazretlerini Ankara'ya yollar. Şüca, Ankara'ya gelir ve Müderris Numan'a şeyhinin kendisini Kayseri'ye davet ettiğini söyler, Müderris Numan da Davete uymak Hz Peygamber Efendimizin sünnetidir' diyerek daveti kabul eder. Böylece ikisi beraber Kayseri'ye doğru yola düşerler. Kurban Bayramının birinci günü Kayseri'ye ulaşan Müderris Numan Efendi, Ebu Hamid Hazretleri'ni görür görmez ellerinden öper. Bu buluşmada Şeyh Hamudiddin, Numan Efendi'yi, tasavvufi terbiye almadan ölmüş ulemanın ruhları ile manevi temas kurdurarak, ona ikisi arasındaki huzur farkını gösterir. Nefsinin pisliklerinden arınmış âlimlerin mezarlarının yanında ahireti tefekkür edince, içine huzur doğan Hacı Bayram Hazretleri, aynı olumlu etkiyi bu terbiyeyi almamış olan âlimlerin mezarı başında bulamaz. Aksine bir tür sıkıntı bile söz konusudur. Ebu Hamid bu tecrübeyi bizzat yaşayan acı Bayram Hazretleri'ne 'Öldükten sonra mezardaki halin huzurlu mu olsun huzursuz mu? Eğer huzurlu bir kabir hayatına sahip olmak istiyorsan gel bu yola gir ve bana bağlan tasavvufi yolda nefis terbiyesi ile meşgul ol, aksi halde Ankara'ya git ve ölene kadar kendi halinde yaşamını sürdür' der.4 Bu sözleri saygıyla dinleyen Hacı Bayram Veli Hazretleri, artık Hamid-i Veli hazretlerinin etki alanına girmiş ve tabir-i caizse fişi prize takmıştır. Artık aralarında hiçbir zaman kopmayacak olan bir sevgi bağı kurulmuştur.

Kurban Bayramı olan o gün mürşidini bulmasıyla iki bayramı bir arada yaşamıştır.

“Bayramî imdi, Bayrami imdi Yar ile bayram oldu şimdi.”

Bu buluşmadan kısa bir müddet sonra Bayram Veli Hazretleri, Hamid-i Veli Hazretleri ile birlikte Bursa'ya yerleşirler. El emeği ile geçinmeyi kendisine misyon edinen Ebu Hamid o dönemde, ev ve fırından oluşan küçük mekanında yaşamakta, pişirdiği ekmekleri Ulu Cami'nin karşısındaki Sahaflar Çarşısında satmaktaydı. Bu yüzden dolayı halk arasında “Somuncu Baba” ismiyle bilinmekteydi. 5 Bunun dışında melami meşrebinin gereği üzere kendisini daima gizlemeyi ilke edindiğinden, tasavvufi neşveyi babası Şeyh Musa'dan alan Ebu Hamid aynı zamanda Kayseri ulamasından ciddi bir tahsil gördüğü halde, ilmi yönünü halktan gizlemekte6 ve halk arasında meşhur bir zat olarak bilinmemekteydi. Ta ki o meşhur hutbeye kadar... 1400 senesinin mart ayında Bursa Ulu Cami inşaatı bitince Cuma namazının kıldırılması, ilk hutbenin okunması ve sonrasında caminin açılışının yapılması için dönemin padişahı Yıldırım Beyazıd, damadı Emir Sultan Hazretleri'ne ricada bulununca, Emir Sultan Hazretleri de ona “Zamanımızın kutbu şehrimizde iken nasıl olur da biz kıldırabiliriz” diye cevap verir. Yıldırım Beyazıd “bu zat kimdir” diye sorunca, Emir Sultan'dan “Ebu Hamid” cevabını alır. Bunun üzerine Yıldırım Beyazıd cuma namazını kıldırarak camiye ibadete açması için Somuncu Baba'dan ricada bulunur. Ebu Hamid, “Ulül emre itaat vaciptir” diyerek bu isteği kabul eder.

Vakit geldiğinde minbere çıkan Ebu Hamid Hazretleri hutbesinde Fatiha Suresi'ne üç ayrı anlam vererek açıklar. Hutbeyi dinleyen herkes bu derin mânâlar karşısında şaşkınlık içerisindeydi. Devrin şeyhülislamı Molla Fenari bu hutbeyi şöyle özetler: “İlk verdiği mana herkesin bildiği, ikinci verdiği mana bir kısım insanların bildiği, son verdiği mana da kimsenin bilmediği tarzdaydı.” Bu hutbeden sonra halkı hayretlere düşünen Hamidüddin-i Veli halkın gözünde bir anda parlar ve şöhret bulur.7

Bu şöhretten kaynaklanan ilgi artışından dolayı huzursuzluk duyan Ebu Hamid, Hacı Bayram Veli ile birlikte Bursa'yı terk ederler. Zira Hacı Bayram Veli Hazretleri, şeyhi Somuncu Baba'dan 'her kande giderler ise refik ve şefik ve yar- ı sadık olmayı' istirham etmiş ve bu isteği de olumlu karşılık görmüştür."8

İki yoldaş uzun bir yolculuktan sonra Şam'a ulaşırlar. Burada biraz kaldıktan sonra hac vazifesini ifa etmek için Hicaz'a giderler. Üç yıllık ayrılık tan sonra Anadolu'ya tekrar dönen iki yoldaş, Darende ve Aksaray'da Somuncu Baba'nın vefatına kadar bir müddet kalırlar. Velayet sırrını Hacı Bayram'a teslim eden Ebu Hamid Hazretleri 20 Eylül 1412 tarihinde 80 yaşında iken kendi tabiriyle "bu çilesi bol dünya"dan ayrılır.9 730/1331 yılında Kayseri'nin Akçakaya köyünde doğduğu tahmin edilen Hamid-i Veli Hazretleri'nin Aksaray'da mı yoksa Darende'de mi vefat ettiği tartışmalı bir konudur. Bu gün her iki ilde de ona ait olduğu söylenen bir türbe bulunup, aynı zamanda onun soyunu devam ettiren aileler bulunmaktadır. Ahmet Akgündüz'ün kitabında Hamid-i Veli'nin vefatından sonraki vazifeyi Bayram Veli hazretlerine devreidişi ile ilgili şöyle bir bilgiye yer verilmektedir: "Somuncu Baba, bu makama layık olan oğlu Yüsuf Hakiki'ye değil de manevî bir tenbih üzerine Hacı Bayram Veli'ye devrettiğinde Yüsuf Baba biraz kırılır. Anlatılan bir menkıbeye göre bu meseleyi kendisine dert eder.

Böyle bir vaziyette kuyudan su çekerken babası onu çağırır ve şöyle der: 'Bak evladım Hz Peygamber'in yolu açıktır, orada hakikati tüm çıplaklığı ile göreceksin. Her meselede işi ehline bırakmak dinimizin emridir. Hakikate en ziyade aşına ve talebe yetiştirmeye en müsait Hacı Bayram'ı görüyorum. Babalık şefkati hakikati görmeme mani olmaz.' Bunun üzerine Yusuf Baba'nın şu karşılığı verdiği anlatılmaktadır: 'Babacığım padişahlar koskoca dünya saltanatlarını oğullarına bırakıyorlar' Şeyh Hamid bu cevap üzerine sarsılır ve bunun şeriatın emrettiği doğru bir gelenek olmadığını anlatır. Uzun bir nasihatten sonra Yusuf Baba, babasına hak verir; Hacı Bayram Veli'ye mürid olur ve tarikatını onun yanında ikmal eder."10 Şeyhi vefat ettikten sonra Ankara'ya dönenen Hacı Bayram Veli Hazretleri, Ulus semtinde yüksekçe bir tepede bulunan eski Hıristiyan Ogüst Mabedi'ne bitişik olarak tekkesini inşa ettirir. Bu gün hala Ankara'nın sembolü olan bu Cami Ulus Semti'nde

ziyarete açıktır. Bu camiinin ilk imamı şu an İznik'te medfun bulunan Eşrefoğlu Rumî Hazretleridir.¹¹

Müderislik maaşı gibi yüksek bir maaşı terk eden ve mütevazı bir geçimi kabullenen Hacı Bayram Veli, artık Ankara'da basit bir çiftçi gibi yaşamakta, aza kanaat ederek hayatını sürdürmektedir. Müritlerini de daima bu anlayışla yetiştirmiştir. Zira; "Hacı Bayram Veli'nin uygulamadaki en önemli adeti, müritlerine el emeği ile geçinmeye teşvik etmesidir. Asalak yaşayıp başkasının yardımı ile geçinmek yerine alın terinin rızk kazanmada önemli bir fazilet olduğunu müritlerine aşılırmaktaydı."¹² "

Bilindiği gibi tasavvufta

tembelliğe, başkasının sırtından hayat sürdürmeye yer yoktur. Tarihte hemen her gerçek sufinin bir mesleği vardır. Mesela Ali Hemezani takke örüp satarak, Emir Sultan zengin çocuklarına özel dersler vererek, Hacı Bayram yaşlı halinde bizzat tarlada çalışarak, Akşemseddin doktorluk yaparak geçimlerini sağlamışlardır.¹³ O'nun tasavvufi anlayışında asla dünyayı terk etmek diye bir düşünce söz konusu değildir. "Mutasavvıf olarak dünyayı red ve terk yerine, onu imara ve ıslaha yönelmiştir."¹⁴ O tam mânâsıyla bir aksiyon adamıdır. Bu görüşü destekleyen faaliyetlerinin başında ise, bir sosyal yardımlaşma organizasyonu kurması söylenebilir. Günümüz Bağ- Kur, Emekli Sandığı, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu gibi çeşitli organizasyonların bundan beş buçuk asır önce Hacı Bayram Veli tarafından bir ölçüde gerçekleştirilmesi çok önemli bir vakiayı tespit eder. Kuşkusuz girişimci ruhla elde edilen bu tür başarılar, bütün büyük sufilerin hayatlarında kendilerini göstermektedir. Bunun tersini söylemek, ancak bir bilgisizlik veya kötü niyetle açıklanabilir.

.....
1 Bkz. Cebecioğlu, Edhem, Hacı Bayram Veli, Ankara, 1994, s, a.g.e., s. 9 , 2 Bkz.Cebecioğlu, s.10, 3 Bkz. Cebecioğlu, s.13, 4 Bkz. Cebecioğlu, s. 16, 5 Cebecioğlu,bkz, s. 19, 6 Bkz. Akgündüz, Ahmed, Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba ve Neseb-i Âlisi, İstanbul, 1995, s. 24,38 , 7 Bkz. Cebecioğlu, a.g.e., 21, 8 Özköse, Kadir, Hacı Bayram Veli ve Yaşadığı Döneme Tesiri, Tasavvuf, Yıl 5, sayı 12, Haziran 2004, s. 55 , 9

Bkz. Cebecioğlu, a.g.e, 22, 10 Akgündüz, a.g.e., s. 158, 11 Bkz.
Özköse, a.g.e., s. 23, 12 Özköse, a.g.e., s.60, 13 Cebecioğlu, a.g.e.,
s. 20, 14 Özköse, a.g.e, s. 61, 15 Bkz. Cebecioğlu, a.g.e., s. 112